

Bild 1. Överås 1864. I bakgrunden reser sig Valåsen, som ännu bara synes vara ett kalt berg.

ENGELSKA PARKEN - EN LUSTVANDRING PÅ ÖVERÅS

Dicksonska släktfesten 2009 avslutades på Överås i Örgryte utanför Göteborg. När jag skulle säga adjö till Willem Ankarcrona (2:6:3 2:2:4), minns jag så väl hur han stolt visade upp ett par nävar ekollon och frökottar ur sina fickor, vilka han samlat på sig från Tjolöholm. Dessa skulle komma i jorden på hans gård i Skåne. Jag tyckte det var en god idé men blev samtidigt besviken på mig själv för att inte ha kommit på den själv.

När alla tagit farväl av varann och rest iväg i sina bilar uppstod en sådan tomhetskänsla, som brukar infinna sig efter ett längre intensivt umgänge och som vi just varit med om. Kvar på gården stod bara min bror William (2:6:11 2:2), min brorson Olof (2:6:11 2:3:2) och jag (2:6:11 2:4). Vi beslöt oss för att ta en promenad uppför Valåsen, det berg som nu bildar den grönskande fonden till Överås.

Nyfikenheten om att få uppleva denna vandring hade väckts genom ett särtryck, som Christina Dickson (2:1:3 4:3) hade skickat mig nämligen "Överås fruktodlingar". Särtryck ur Örgryte genom tiderna - en minnesbok av författaren F. Stenström", 1924. Inledningsvis skriver Stenström "I gamle Dicksons, kommerserådets, dagar var Överås inte mycket att tala om. Annat blev förhållandet, när det kom i hans sons, James Jameson Dicksons ägo. Vad fadern påbegrunt, bragte sonen till fullbordan, ty det var väl egentligen den sistnämnde, som gjorde om gråberget till skogsklädda höjder och åsar, och på slutningarna nedanför gav gestalt åt sin fars framtidsfunderingar om en engelsk park omkring ett engelskt hem i överensstämmelse med det engelska ordspråket: My home is my castle."

Idag kan det vara svårt att föreställa sig att någon, i synnerhet en privatperson, skulle komma på idén att anlägga en engelsk park på ett stort kargt berg. Det måste ha gått åt mängder av matjord, arbetskraft, tid och pengar samt därtill

krävts goda kunskaper, stort intresse och en stark vilja. Enligt Stenström ska följande rykte ha spridit sig om James Jameson,: "Har ni hört, att nu ska Dickson till på köpet låta måla berget (Valåsen) grönt?" "Ja", sade äntligen en förståndig karl, "det ska han, men ej med färg och borste utan genom plantering".

Nu är parken uppvuxen, lummig och grönskande. Man får en känsla av att skogen alltid funnits där.

Bild 2. Överås med Valåsen 2009.

Allt ser så naturligt ut. Där växer våra vanliga inhemska såsom ek, lönn, bok, gran och tall. Men där finns också träd som ser mer exotiska ut, t ex träd med jättestora, knottriga vårtor på stammarna, konstiga lövformationer, långa kraftiga barr och stora kottar. Enligt Stenström kan vissa träd delvis ha importerats från Skottland. Han nämner "den blåaktiga Pinus austreata, d:o jeffriana med sina 6 tums långa barr, den härdiga Abies normannica, mörkgrön i färgen, d:o lasiocarpa och concolor, nästan mörkblå, jämte ståtliga Taxus-exemplar, så väl fimbriata som baccata. En annan dendrologisk märkvärdighet att anteckna är 'boken med trasiga blad'". Många av träden måste vara ca 150 år gamla.

James Jameson lät också anlägga stenlagda vägar och trappor med ledstänger, som behändigt leder vandraren genom parken.

Bild 3. Olof förmodligen bredvid en Douglasgran, uppskattningsvis 40-45 meter högt och minst 120 år gammal.

Bild 4. Dryga 200 trappsteg byggdes för att underlätta uppstigningen till Valåsens topp. James Jamesons intresse för vägar visade sig också i att han även var ordförande i gatu- och vägförvaltningen 1867-72.

Ibland är skogen sluten men öppnar sig oväntat runt hörnet och ibland är marken bekvämt plan men stiger plötsligt brant uppåt i en krokig, trång passage. Här och var ligger gamla trån, som blivit så gamla att de fallit omkull och lämnats åt sitt öde, medan nya träd fått växa upp vid sidan om. På så vis blir det nya upplevelser hela tiden. Fantasi och tankar sätts också i rörelse.

Bild 5. Runt hörnet öppnar sig en liten bokskog. Vegetationen och topografien varierar hela tiden.

Bild 6. Olof, William och Busan på toppen av Valåsen, knappa 160 år efter SirG B Airys besök.

Crescendot uppstår vid bergets topp med vidunderlig utsikt över Göteborg vid våra fötter och med himlavalvet där ovanför. Platsen måste ha ansetts som särskilt lämplig för att studera himlafenomen. Hit kom nämligen den brittiske professorn, Sir George Biddel Airy, föreståndare för observatoriet i Greenwich för att studera en total solförmörkelse, som ägde rum den 28 juli 1851. I sin dagbok skriver han samma dag kl halv 11 på förmiddagen: "The weather is at present most perfectly doubtful. Nearly the whole sky is closely covered, yet there is now and then a momentary gleam of sun. The chances are greatly against much of the eclipse being seen. All is arranged to carry off the telescope, &C, at 11; they can be carted to the foot of the hill, and we have made out a walking-pass then to the top. We are to dine with Mr Dickson afterwards."

I observationerna skriver han: "I am inclined to think that in the wonderful, and I may say appalling, obscurity, I saw the grey granite hills, within sight of Hvalas (Valåsen? Elsie's anm.), more distinctly than the darker country surrounding the Superga (dvs den plats nära Turin, som han uppsökte vid den totala solförmörkelsen 7 juli 1842). But whether because, in 1851, the sky was much less clouded than in 1842 (so that the transition was from a more luminous state of sky to a darkness nearly equal in both cases), or from whatever cause, the suddenness of the darkness in 1851 appeared to be much more striking than in 1842. My friends who were on the upper rock, to which the path was very good, had great difficulty in descending. A candle had been lighted in a lantern about a quarter of an hour before the totality and M. Hasselgren was unable to read the minutes of the chronometer's face without having the lantern held close to the chronometer."

Till minne av denna händelse finns en inskription högst uppe på berget: "At this place the solareclipse of 28 July 1851 was observed by G. B. Airy Astronomer Royal of Greenwich. Även vi, William, Olof, lancashire heelern Busan och jag, bjöds på ett minnesvärt besök på berget då vi vandrade genom den lummiga grönskan på de stenlagda, slingrande, små vägarna och dryga 200 trappstegen uppför Valåsen. Regnet hängde i luften och det droppade stilla från de stora trädkronorna ovanför oss. De omkullfallna träden vid sidan av de nya rotskotten manade till eftertanke och kontemplation och passade fint som avslutning på den glada och intensiva släktfesten. Det var som om "di gamle" var med oss på stigen, James (2), James Jameson (2:1) och andra absent friends.

Ibland stannade vi upp, såg oss omkring och utbytte tankar. Vi enades om att det finns vissa karaktärsdrag hos dessa äldre generationer, som lever kvar än idag hos deras ättlingar: Det stora intresset för trädgårdar och parker, glädjen i att få anlägga vägar och - inte minst - den starka viljan att fullfölja en idé, även om den kan synas vara mycket mödosam eller nästan hopplös.

Min pappa Axel hade ett ordspråk som han ofta använde sig av, när vi barn tvekade inför något svårt. Han sade vänligt men bestämt: "Where there is a will, there is a way"!

Innan William, Olof och jag skildes åt nere vid bergets fot stack Olof ner handen i sin ficka och plockade upp en näve ekollon, som han samlat på sig på vår promenad på Valåsen. Jag skulle få dem. Överlyckligt hörde jag mig själv säga "Oh, tack så mycket! Ska jag verkligen få allihopa?". "Ja, det ska du" svarade Olof.

Jag önskar er alla denna lustvandring.

Stockholm den 27 juli 2011

Elsie Dickson

Källor:

Light Science for Leisure Hours. Third Series. Familiar Essays on Scientific Subjects, Natural Phenomena, & C, by Richard A. Proctor, B.A. Camb, New Edition, London 1886

<http://www.shindles.co.uk/Downloads/Light%20Science.pdf>

Airy, George Biddell, Autobiography of Sir George Biddell Airy, Tarbell, Ida M., ed.), Project Gutenberg

<http://infomotions.com/etexts/gutenberg/dirs/1/0/6/5/10655/10655.htm>

Stenström, F: Örgryte genom tiderna: en minnesbok, 1924

Muntlig uppgift:

Dickson, Olof